KNJIŽNICA ZA NARODNU PROSVJETU
I NARODNO ZDRAVLJE

GOD. I. SV. 2.

SIFILIS
KAO DRUŠTVENO ZLO

NAPISANO:
PO PROFESORU FURNIJEU.

IZDAJE:
DRUŠTVO HRV. SVEUČILIŠNIH GRADJANA ZA
POUKU ANALFABETA.

CIJENA 20 FILIRA.

ZAGREB.
TISAK HRVATSKE PUČKE SELJAČKE TISKARE.
1910.

UVOD

Veliki francuski liječnik Furnije napisao je niz lijepih poučnih knjižica o sifilisu. On ga je prvi rasvijetlio sa svih strana i dokazao je, da je sifilis veliko društveno, narodno zlo. Njegove knjižice prevedene su na mnogo jezika. Mi ćemo u našem jeziku da iznesemo biserje iz lijepog i korisnog njegovog djela.

Kod nas je sifilis jako raširen, zato je nužno da o njemu nešto znamo.

Preko domovine naše prešlo je mnoštvo tudjinaca. Svi su ostavili neki spomen. Turci, njemački i francuski oficiri ostaviše nam sifilis. Ne možemo reći, da ga prije kod nas nije bilo. Ali nije ga bilo toliko. Što je najvažnije, od onih vremena, raširio se sifilis i medju naše seljačko pučanstvo, medju glavni stup naše narodne snage.

Ima danas u nas sela, gdje su gotovo svi zaraženi sifilisom.

Šaljemo evo ovu knjižicu u naš narod, neka crpi iz nje lijepe pouke. Otvorenim očima neka se gleda u tu bolest, u to društveno zlo.

Sifilis je veliko društveno zlo. On je jedna spolna bolest, koja je raširena više od sviju. Jedino sušica je još raširenija.

Sifilis je priljepčiv i zarazan, jer mu je uzrok jedan sićušni nevid, koji je u stanju da ga prouzroči, ako se uvriježi u tijelu. Zato se on tako lako širi, te prelazi s jedne osobe na drugu.

Odmah bismo se pitali, zašto je on tako raširen i gdje se on najviše nalazi. Tu ćemo i naći pravi izvor toga društvenog zla.

I. Bludilišta i bludnice su izvor sifilisu.

Izvor svim spolnim bolestima, tako sifilisu su bludilišta i bludnice. Nečist spolni život uvijek prate spolne bolesti. Danas ima u svim većim mjestima bludilišta, a bludnica u svakom omanjem selu. Zato i treba da se rekne nešto o tome, prije nego prijedjemo na samo stvar.

U varošima je običaj da se pohadjaju bludilišta. Taj hrdjavi običaj prešao je i na naše seljake, da im truje i onako slabi život. Mnogi naši seljaci oženjeni i neoženjeni posjećuju bludilišta, kad dodju s poslom u varoš. Treba sve ove upozoriti, što su to bludilišta, i kakovim je čovjek opasnostima u njima izvrgnut.

Bludilišta su javne kuće, u kojima se žene za novac podaju onima, koji im dolaze. Bludnice su javne ili tajne. Ove tajne su najopasnije i ima ih sva sila. One se ne nalaze u javnim bludilištima, nego hvataju muškarce i prodaju se, kako se već bolje mogu.

Bludnica i bludilišta je bilo već otkako postoje gradovi i ljudske zajednice.

Tako je na primjer u vjeri bilo odredjeno, da se u Babilonu svaka ženska poda strancu u hramu božice ljubavi jedanput na godinu. Kod starih Grka i Rimljana bila su uvedena javna i državna bludilišta.

U grčkoj Ateni, u doba najveće cvatnje toga grada imao je svaki odličniji gradjanin prilježnicu, koje su obično bile vrlo naobražene za ono doba.

U srednjem vijeku raširilo se za onih dugotrajnih ratova bludništvo po cijeloj Evropi.

Prije nijesu bludilišta pregledali, a danas ih pregledaju liječnici. Radi toga kažu neki, da se čovjek u bludilištu ne treba bojati nikakovih bolesti, jer da se spolne bolesti pod nadzorom liječnika ne mogu uvriježiti.

Kad jedna ženskinja spolno opći s više muškaraca, onda se ona vrlo lako zarazi spolnim bolestima. Zato se i opazilo, da svaka bludnica nakon kratkog vremena oboli na kojoj od spolnih bolesti, najviše na sifilisu. Tako je rekao jedan liječnik, koji je bludnice pomno istraživao, da je svaka bludnica okužena sifilisom, i to obično već u početku.

Kod nas pregledaju bludnice u javnim bludilištima obično dva puta na tjedan. Sada da malo rasvijetlimo to pregledanje. Liječnik dolazi dva puta u tjednu, i ako pronadje kod koje bludnice bilo kakovu spolnu bolest, on je da odvesti u bolnicu na liječenje. Ova bludnica sada ne će moći nikoga da zarazi. Do slijedećeg pregledavanja ima još tri dana. Recimo da već drugi dan iza pregledavanja spolno opći u bludilištu s kojom bludnicom osoba okužena sifilisom. S tom zaraženom bludnicom može već treći ili isti dan općiti druga osoba, te se na taj način zarazi uz svu liječničku pregledbu. Liječnik može i najpomnije da pregleda, opet ne mora da zapazi bolest, osobito ako je u početku. Mi se možemo da pouzdamo samo nešto, a ne posvema u liječničku pregledbu.

Bludilišta i bludnice ostaju uvijek izvor svih spolnih bolesti, osobito sifilisa, te su prema tomu najveći neprijatelj čovjeku.

Kod tajnih bludnica je još gore, jer kod njih nema nikakovog pregledanja. Sjetimo se samo jedne žene, tajne bludnice, u našem selu. Ona je svakom prijazna i podaje se svakome za novac.

Jednom dodje kakav gospodin — a gospoda imaju na sebi tih bolesti u izobilju — napije se u društvu i koga će pozvati, ako ne nju, što svakom u nevolji pritiče. Drugi put dodje drugi i opet njoj istoj. I tako to ide iz dana u dan, pak bi bilo veliko čudo, kad takova žena ne bi dobila sifilis. **Spolno općenje s više osoba uvijek je izvor sifilisu i spolnim bolestima.**

Tko ulazi u bludilište ili traži javnu ili tajnu bludnicu, taj izvrgava svoje zdravlje velikoj pogibli, a ako je još i otac obitelji, neka mu je onda uvijek na umu, da će tamo naći ljuti otrov, kojim će rastrovati porodicu svoju i potomstvo. A žene? One su ipak — moramo priznati — stidljivije, ali se i njih to isto tiče ako počine isti grijeh.

II. Kako sifilis škodi pojedincu?

U prvom redu je sifilis opasan po društvo u toliko, što on nanaša razne i teške štete samome bolesniku. Svakomu je poznato, da je on za pojedinca veoma ozbiljna, više puta i vrlo opasna bolest. On se javlja u najraznolikijim oblicima, na svakom dijelu i mjestu tijela, u razno vrijeme.

Promatrajući sifilis kao bolest sa svim svojim pojavima obzirom na njezinu budućnost, možemo da sve te pojave razdijelimo u dva dijela.

Jedan je dio jednostavnije prirode, te može doduše da zadaje bolova i raznih neugodnosti; ali uzevši sve skupa, nema u tim pojavima sifilisa nikakove opasnosti niti za život bolesnika, niti po pojedine dijelove tijela.

Drugi dio pojava sifilisa je od veće važnosti. Tu sifilis zalazi sve dublje u naše tijelo, on razara pojedine organe. Sifilis je u ovom obliku veoma opasan, te su njegove posljedice uvijek teške, dapače veoma teške, tako da mogu da upropaste i sam život bolesnika.

Od ovih pojava sifilisa javlja se prvi dio u onom razdoblju bolesti, koje se naziva drugim ili sekundarnim, a ove iz drugoga dijela trećim ili tercijarnim.

U trećem razdoblju je sifilis obično opasan. U tom razdoblju je sifilis jedna opasna bolest, koja je nekad i smrtonosna i to mnogo češće, nego li se do sada vjerovalo, a što i sada mnogi ne vjeruju.

Kod trećeg razdoblja sifilisa moramo da se pitamo u glavnom za ovo dvoje:

1. kakovi su sve oblici trećeg razdoblja i u kojem se vremenu javlja;

2. koji su pojavi trećeg razdoblja najteži i najopasniji.

I. Treće razdoblje sifilisa će kod svakoga onoga nastupiti, koji se ne liječi, a vrlo rijetko će se javiti kod onoga, koji se dugo i dobro liječi.

Iskustvom je dokazano, da se treće razdoblje sifilisa susreće svakim danom.

II. Opažanja medju bolesnicima pokazuju, da veliki dio kod trećeg razdoblja sifilisa pada na sifilis živaca i mozga. Najviše se pojavi trećeg razdoblja javljaju na koži, a odmah iza toga na živcima i mozgu

Dakle poslije kože mozak je najčešće u opasnosti od sifilisa.

Od 4.400 bolesnika, koje je sam prof. Furnije susreo u svojoj praksi, javilo se treće razdoblje sifilisa na koži u 1451, a na mozgu i moždini u 1422 slučaja.

Mozak je najplemenitiji organ našega tijela, »kralj tijela«, kako su ga nazivali prije nas, on upravlja i vlada svim organima.

Je li potrebno reći, kakove su posljedice sifilisa u mozgu? Bolesnik se ne može sada gibati, udovi su mu oduzeti, gubi razum u svim stupnjevima, dolazi do same smrti.

Iz ovih strogih računa, kojima se mora vjerovati, izlazi, da je živčani sistem najčešća žrtva treće periode sifilisa.

Ova istina nije prihvaćena samo od onih, koji se bave sifilisom, nego i od cijelog liječničkog staleža. Prof. Furnije je vidio 743 slučaja sifilisa u mozgu, koje

je imao u svojoj praksi tijekom od 39 godina. 389 slučajeva izgubilo mu se svida, a o 354 slučaja izvješćuje ovako:

79 je ozdravilo

66 je umrlo

209 je ostalo u životu, ali sa raznim manama, važnim i teškim, u svakom slučaju nepopravljivim, koje su se odnosile bilo na organe za gibanje, bilo na njihov razum, ili oboje zajedno. Kad se ovi brojevi stave u postotke, onda izlazi:

Da je na sto slučajeva sifilisa u mozgu bilo:

22, koji su ozardvili

19. koji su svršili smrću poslije kraćeg ili dužeg vremena, i

59, koji su ostali na životu, ali sa manama, koje su ostale za uvijek.

Još ima jedan niz pojava, koje se nazivaju parasifilisom. Nekoliko riječi radi objašnjenja.

Poznato je naime, da se veoma mnoge pojave, koje se opažaju kod sifilističara, samo posljedice sifilisa, i ako nijesu sifilis. One dolaze od sifilisa, njima je sifilis uzrok, ali one same nijesu sifilis.

Na taj je način postala bolest još opasnijom. I to s ova tri razloga:

1. Posljedice sifilisa su veoma česte i mnogobrojne. Da ne govorimo o ostalima, nego samo o jednoj: sušenje kičme je najčešće kod sifilitičara. Od onih 4.400 bolesnika bolovalo ih je 621 na toj posljedici sifilisa.

2. Posljedice sifilisa su opasne u velikoj većini. Dosta je da spomenemo nervoznost, ludilo i sušenje kičme.

3. Posljedice sifilisa se dadu veoma nesigurno izliječiti. One se u istinu ne mogu da liječe običnim sredstvima, kojima se sifilis liječi. Žalosna je istina, da smo dobro naoružani proti samoga sifilisa, dok smo nemoćni spram njegovih posljedica. Liječi se i može se više puta izliječiti sifilis mozga i moždine; ali da li se može izliječiti od ludila ili sušenja kičme?

Radi toga što smo samom sifilisu pridodali i njegove posljedice, postao je on mnogo težom bolesti. Ovo je za budućnost bolesnika dvostruka opasnost; ova budućnost postala je daleko gora i opasnija, nego se prije držalo. Ovaj pridodatak sifilisu, koji je uvijek težak i teško izlječiv, preobrazio je samu bolest što se tiče samoga broja i vrste opasnosti, koje ona u sebi sadrži. Prema tome je sifilis, kako ga mi danas shvaćamo, vrlo različan, što se tiče budućnosti bolesnika, od onoga, kakovim su ga smatrali naši ocevi i od onoga, kako smo ga mi sami smatrali prije jedno dvadesetak godina. Danas na pr. znamo, da sifilis može imati dva teška svršetka, a to je: ludilo i što je još češće, sušenje kičme.

Treba da i ovo dobro znamo, jer će nam možda dobro doći pri čuvanju od sifilisa.

III. Opasnosti za porodicu.

Za porodicu je sifilis opasan s tri gledišta.

Zaraza žene.

Nesloga ili razvod braka.

Materijalna propast zbog nesposobnosti oca obitelji.

Promotrimo malo iz bližega sva tri ova gledišta.

I. Prva opasnost za brak sastoji se u tome, što će muž, ako je sifilističan zaraziti ženu.

Iz toga dolazi:

Žena će biti izvržena i sa svoje strane svim opasnostima, koje dolaze od sifilisa, dakle iste one, koje mogu snaći i muža.

Djeca, koja bi se rodila od ovoga zaraženoga para, bit će izvrgnuta samoj bolesti, te će naslijediti i mnoge druge nedostatke. To je zapravo dvostruka zaraza, opasnija nego kad je samo otac ili mati zaražena.

Iskustvom se utvrdilo, da je zaraza od matere po djecu kud i kamo pogibeljnija i ubitačnija. Nas zanima, da li se udata žena često zarazi u braku.

Žalosna je istina, da se žena udata i poštena može u braku zaraziti sifilisom na slijedeća tri načina: ili se zarazi od sifilisa muževljeg, koji je on dobio prije braka, što je najčešće; ili zaraza dolazi od sifilisa, koji je muž dobio izvan braka na drugom kojem mjestu, ili zaraza dolazi od sifilitičnog djeteta, koje se začelo u utrobi majčinoj.

Do ove nepobitne i žalosne istine došli su mnogi liječnici svojim vlastitim iskustvom. Evo što piše prof. Furnije:

Ti su rezultati ovi:

Medju mojim bolesnicima u gradu, na 100 sifilističnih žena ja sam našao:

81 ženu, koje pripadaju sumnjivim ženskinjama, a 19, koje pripadaju kategoriji udatih žena.

19 na 100, to će reći u okruglom broju, 1 na 5, to će reći, jedna žena zaražena u braku na pet zaraženih ženskinja uopće.

Ja sam više puta istraživao na ovaj način i rezultati su bili gotovo uvijek jednaki. Dakle ja ne bih pogrješio, kad bih uzeo srednji broj 20 na 100. Kakav razmjer! Kakav neočekivan razmjer, neobičan i žalostan! Na 100 sifilitičnih žena dolaže otprilike 20 udatih žena, koje su dobile sifilis od svojih muževa! Gotovo nevjerojatno! Što bismo odgovorili onim ljudima, koji nemaju ni pojma o bolesti, ni o samom stanju stvari, koji misle, da se sifilis nalazi samo kod pokvarenih i raskalašenih ženskinja.

Kako bismo odgovorili onima, koji su protivnici svakih javnih i općih sredstava proti sifilisa. Naši protivnici govore, da bi trebalo postupati samo proti raskalašenima, da dapače sama sredstva proti sifilisu povećavaju raskalašeni život. Mogli bismo im odgovoriti, da bi javna sredstva za očuvanje od sifilisa imala bar tu dobru i korisnu stranu, da bi sačuvala izvjestan broj lica, koja zaslužuju svako poštovanje, jer na sto zaraženih žena, dvadeset ih je dobilo sifilis na sasvim častan način — od svojih muževa.

II. Sifilis stvara razdor u braku ili raspit braka.

Nesretno i sramotno ime sifilisa pobudjuje u ženi odvratnost, mržnju, preziranje i ljutinu spram svoga muža.

U očima jedne poštene žene, sifilis je bolest sramotna, niska i znak pokvarenosti; to je bolest bludnica, pokvarenih žena, izbačenih iz društva. Kakova sramota za mene, reče mi nedavno jedna mlada žena iz bolje kuće, koja je bila zaražena od muža. Nesrećnik je postupao sa mnom kao sa kakovom djevojčurom on mi je dao bolest bludnica!

Zbog toga unaša sifilis vrlo često u porodicu razdor, otudjivanje ili sam raspit.

Najčešće je, da se »stvar uredi« bilo na koji način, bilo ma s kojih razloga. Ili žena ne razumije stvar ili se pravi da ne razumije, bilo da oprosti, ili da izgleda da je oprostila. Uvijek nije tako, osobito ako se uplete ženina porodica.

Žena više puta pristaje, i oprosti dok se nje same tiče, ali je tome drukčije, kad se djece tiče. Jedan primjer:

Jedna od mojih bolesnica, koja je već tri put pobacila, a da sama nije znala za uzrok, rodi jedno sifilitično dijete. Nikad, reče ona jednoga dana, ne ću oprostiti mojemu mužu za djecu, koju sam izgubila njegovom krivnjom. Poslije nekog vremena, kad su se na njoj pojavili znaci sifilisa, a ja joj savjetovao, da se počne liječiti već obzirom na onu djecu, koju bi mogla dobiti, reče mi s dubokim prijezirom: Kako možete i da pomislite, da bih ja htjela da imam djecu s onim čovjekom, koji mi je već četvero ubio! Taj čovjek za mene više ne opstoji. Budite tako dobri, te me smatrajte udovicom. Već je deset godina prošlo od onoga vremena, i ona još danas drži svoju riječ.

Kad jednom dodje u porodici do ovakove nesloge, onda si možete pomisliti, kakove su joj posljedice: raspit braka sa svim neugodnostima, koje su s njim skopčane.

Raspit braka, do kojega dolazi prenosom sifilisa na ženu sa strane muža, nije nikakova rijetkost u današnje doba. Ovaj broj raspita braka bio bi još veći, kad se ne bi u sudskim odlukama zašutio pravi uzrok, ili što jedna i druga stranka kriju pravi uzrok, te iznesu sasvim drugi.

Isto tako nije rijetko, da najedanput dodje do raspita braka. Ja sam vidio neki šest puta mlade žene, koje čim su doznale da su dobile sifilis od muža, smjesta otidjoše iz rodjene svoje kuće i vratiše se ocu.

III. Treća opasnost po porodicu stoji u samoj njezinoj propasti. Do toga dovodi porodicu bolest ili smrt njezinog hranitelja, koji bi morao da bude njezin pravi stup.

To je prirodna posljedica sifilisa.

Poznato je, da oblici trećeg razdoblja sifilisa dolaze na javu poslije dugog i dugog vremena. Tako se našlo, da na 5767 slučajeva sifilisa trećeg razdoblja dolazi 2814 koji su nastupili tek poslije najmanje 10 godina. Razmjerno: na 100 pojava trećeg razdoblja sifilisa dolazi 51 prije svršetka 10 godina, a 49 poslije 10 godina.

Na taj način veoma često plaća odrastao i zreo čovjek za grijehe mladosti. Muž je onaj, koji plaća za grijehe svojega momaštva.

Ovaj dug i ovi grijesi mogu biti veoma teški Sifilis može da poremeti kakav važni dio u tijelu, čak i sam život. To može biti na pr. sifilis u mozgu, moždini, oku ili ludilo.

A što onda biva? Zbog bolesti oca obitelji, ona je u bijedi, izim ako se uzdržava s koje druge strane, svakako je lišena glave, te dolazi vrlo lako u oskudicu i bijedu.

Koliko sam puta vidio ja sam, kako u kuću oca porodice ulazi bijeda zbog njegove bolesti. Ne će biti suvišno, ako iznesemo nekoliko primjera, jer ovo je baš najvažnija točka naših promatranja.

Jedan radnik dobije sifilis u svojoj 24 godini i liječi se veoma slabo. U 30 godini se oženi, te postane otac dvoje djece, Kako je bio sposoban u svojemu poslu, zasluživao je dnevno po 8—10 kruna i tim je lijepo izdržavao svoju porodicu. Najednom mu se pojavi sifilis u mozgu, te mu kasnije klonu desna noga i ruka. Raditi više nije mogao. Posljedica je bila jedna velika, velika bijeda. Srećom jedna se rodjakinja zauzme za djecu. Ali žena je ostala bez pomoći i s oduzetim čovjekom; živili su u velikoj bijedi o jednoj kruni na dan, što je zaradjivala ova nesretna žena svojom iglom.

Jedan mladi graditelj se oženi poslije 7 godina otkako je dobio sifilis, kojega je on veoma slabo liječio. Poslije 6 mjeseci pojavi se sifilis u mozgu i moždini. On umre ostavivši iza sebe sirotu ženu i sirotno dijete.

Jedan mladi umjetnik, slikar veoma nadaren, oženi se nekoliko godina kasnije, otkako je dobio sifilis kojega je isto tako slabo liječio. Sve je bilo dobro nekoliko godina. Slike se prodaju, lijepo se napreduje, rodilo se i jedno dijete. Poslije ga spopadne bol u oba oka, te pošto se počelo prekasno liječiti, svrši se s potpunom sljepoćom. Porodica je bila upropašćena, te se morala obratiti na društvo za pomaganje, kako ne bi skapala od gladi.

Koliko bi se dalo ovdje još ispripovijedati žalosnih povjesti i posljedica sifilisa!

IV. Sifilis i potomstvo.

Sifilis je opasan po društvo i svojim utjecajem na djecu.

Posljedice za djecu to su tek prave opasnosti po društvo. Da se ove posljedice točno označe, dosta je reći samo jednu riječ. One su užasne.

Istina je, da se ove posljedice po djecu dadu ublažiti i izbjeći. Jer kad toga ne bi bilo, onda bi sifilis bio najveći bič ljudstva. Liječenjem sifilisa dade se njegovo djelovanje na djecu ublažiti ili posvema odstraniti. Nije rijetka stvar, da vidimo ljude sifilitičare, gdje radjaju zdravu djecu bez ikakovih znakova sifilisa.

Ako se sifilis ne liječi ili prepusti samome sebi, onda je po djecu veoma opasan, dapače ih uništava. Kaže se da ih ubija »u masama«, a taj izraz nije ni malo pretjeran. Ubija ih u razno doba. On ih ubija najviše u prvim mjesecima začeća. On ih ubija i u kasnijim mjesecima trudnoće, dapače pri samom koncu. Djeca se radjaju prije vremena.

On ih ubija odmah iza poroda. Mnoga djeca sifilitičnih roditelja umru, čim ugledaju ovaj svijet.

On ih ubija u prvim danima života.

U mnogim slučajevima ostanu djeca sifilitičnih roditelja na životu, tek se kasnije u odraslijoj dobi javi nasljedni sifilis, koji se javlja veoma često, mnogo češće, nego li se obično misli.

Sifilis ne djeluje samo na jednu trudnoću, nego i na čitav niz trudnoća. Vidimo porodica, gdje su pobacivanja djece na dnevnom redu. Jedan primjer: jedna od mojih bolesnica udata za jednog sifilitičara. pobacila dvanaest puta i to samo uslijed sifilisa. Kasnije je rodila četvero djece, od kojih je troje umrlo na »upali mozga«, a i posljednje je, kako sam čuo svršilo na isti način.

Vidimo porodica, gdje djeca umiru u rano doba svojega života. Veoma mnogo ima slučajeva, gdje sifilis ubija po dvoje, troje, četvero i petero djece u jednoj porodici.

Ovo su većinom poznate stvari, tako da se po tom umiranju djece u jednoj porodici može reći, da je tome sifilis kriv.

Vrijedno je da se spomenu neka opažanja, koja su utvrdjena mnogim iskustvom i dokazana brojkama.

Kad je sifilis nasljedjen samo od oca, on ubija najmanje (28 na 100), sifilis od majke je mnogo opasniji, skoro dvostruko 60 na 100; sifilis od oca i matere dostiže vrhunac smrti — usmrti 68 na 100.

Nasljedjivanje sifilisa zavisi od društvenih prilika. U gradovima se umiranje djece od sifilisa mijenja izmedju 60 i 61 na 100. U bolnicama se opazilo, da je razmjer mnogo veći, 84—86 na 100.

Iskustvo je pokazalo, da se ova opasnost sifilisa pokazuje nejednakom prema samoj starosti sifilisa.

Najveća je u prve tri godine bolesti, zatim postaje sve slabijom. Vrijeme dakle slabi, ublažuje, a i uništava naslijedje sifilisa.

Kako sifilis djeluje na djecu, najljepše pokazuje ovo opažanje na 90 žena zaraženih od svojih muževa, koje su zatrudnile u prvoj godini sifilisa. Kakovi su bili rezultati ovih trudnoća?

50 ih je pobacilo i rodilo prije reda;

38 ih je rodilo živu djecu, ali djeca su odmah umrla;

samo 2 su rodile djecu, koja su ostala na životu.

Što mislite, odakle ova opažanja? Ne iz bolnica, gdje se nalaze samo niži družtveni slojevi, gdje bi ovom zlu mogli biti i drugi uzroci kao bijeda, pijanstvo, nehigijenske prilike, nego ova opažanja potiču iz grada, iz gradjanskih i plemenitaških kuća, kod mladih, zdravih i razvijenih žena, koje žive u bogatstvu i higijenskim prilikama. Prva godina zaraze je upravo užasna po svojim žrtvama u pogledu djece.

V. Sifilis i propadanje naroda.

Opasnost sifilisa sastoji se u tome, da on kod djece djeluje veoma štetno na razvitak tijela. Ovo štetno djelovanje počelo se proučavati tek u najnovije doba, a od velike je važnosti za svakog pojedinca i za društvo. Ovi poremećaji u razviću tijela su znakovi naslijedjenog sifilisa, te nemaju isti oblik kao pravi sifilis, a i nijesu sifilis u običnom značenju te riječi, nego se pokazuju kao poremetnje u razvitku organizma.

Oni su najrazličnijega oblika, te su lakše, teže ili veoma teške naravi.

Pojedinac je na taj način nesposobniji za život, slabijega otpora spram bolesti, manje vrijedan u borbi života spram drugoga zdravoga pojedinca. Na taj način i dolazi do propadanja narodnog

Kad bi čovjek htio opisati sve poremećaje u razvitku organizma, kod naslijedjenoga sifilisa, trebao bi za to posebnu knjigu. Ali da spomenemo samo najvažnije.

1. Kod nekih dodje samo do djelimičnih poremetnja, to znači one obuzimaju samo jedan dio tijela.

2. Drugi poremećaji tiču se cijeloga bića, cijeloga organizma.

3. Treća vrsta poremećaja je tako strašna, da dolazi do nakaza i grdoba.

Poremećaji prve vrste tiču se zubiju, lubanje, nosa, očiju, ušiju, hrptenice. Udovi su premaleni, nejednaki, preveliki, s više ili manje prstiju.

Poremećaji u mozgu i moždini — gluhonijemi.

Poremećaji u srcu i žilama... I mnogo drugih dalo bi se navesti.

Sifilis može da snizi otpornu snagu tijela prema drugim bolestima, koje se javljaju u razno doba života.

Sifilitične žene pobacuju djecu, ili ih radjaju unakaženu, slabu, namreškanu kao staru, sa slabim otporom, nesposobnu za život, rode ih, da umru. Nekoja djeca ne umiru, nego ostaju na životu, ali bolesna, slaba, mršava, blijeda, te jedva što ozdrave od jedne bolesti, već ih uhvati druga, sklona su raznim zaraznim bolestima, osobito sušici.

Sifilistična djeca podlegnu svakoj bolesti prije nego normalno dijete. U svako doba ona umiru od kakve sitnice bez bolovanja, brzo, i iznenada; ima slučajeva, gdje se ni vještački neda ustanoviti, od čega je umrlo takovo dijete. Kasnije — a to se ne dogadja rijetko — bolesti sifilitične djece postaju težim, nego inače. Sve to možemo samo tako rastumačiti, da su ovakova djeca nesposobna za život uslijed sifilisa, što su ga naslijedila.

Obično nam upada u oči, da su osobe s naslijedjenim sifilisom slabo razvijene, da su maloga tijela i malih udova.

Djeca s naslijedjenim sifilisom su jako izvrgnuta rahitisu, t. zv. engleskoj bolesti. Ona nije isključivo

posljedica sifilisa, ona ni ne znači uvijek sifilis, ali je sigurno, da je vrlo česta pojava kod naslijedjenog sifilisa.

Poremećaji u razviću tijela kod djece s naslijedjenim sifilisom mogu da budu tako veliki, da su ta djeca prave grdobe. Srećom ovi pojavi su rijetki, ali je vrijedno da se spomene.

Uzevši ukupno sve ove mane, o kojima je bilo govora, one se mogu popraviti, te se sastoje samo u razvitku tijela, u manjoj, ili većoj nesavršenosti.

Jedno je kraj svega toga istina, da naslijedni sifilis stvara od one djece, koja ostanu na životu, bića manje vrijednosti, kržljava u raznim oblicima i stupnjevima. Ovakova bića nijesu ni sposobna za život, te ne mogu da ispunjaju dužnosti onako kako treba.

S punim pravom možemo reći, da sifilis vodi narod do propadanja.

Još to nije sve. Dolazi drugo pitanje: što biva s djecom ovih tako nevrijednih bića? Da li će i na ovu djecu utjecati naslijedni sifilis? Sreća, u mnogim slučajevima ovakova bića i nemaju djece.

Ali kad bi ta djeca i bila, kakva bi ona bila?

U vrlo mnogo slučajeva bila bi ona zdrava, poštedjena od nasljednoga sifilisa. To je obično tako. Opet je istina, da djeca roditelja s nasljedjenim sifilisom bivaju isto kao i roditelji. Istina je, da se sifilis djeda može pokazati kod unuka ma u kojem od pomenutih pojava u razvitku. Tako se dakle pojavljuju posljedice nasljednog sifilisa i u drugoj lozi.

Često se može vidjeti, da ovo naslijedje u drugoj lozi ne slabi, nego se javlja u istoj snazi i škodljivosti

kao i kod nasljedja u prvoj lozi; isto tako se vidjelo, da se ono proteže i na više djece. To se može vidjeti iz ovih primjera:

1. Četvero se djece rodi od oca zdrava i majke s naslijedjenim sifilisom. Sve četvero boluje od engleske bolesti (rahitisa) i to u jakom stupnju. Osim toga je jedno slabo duševno razvijeno.

2. Četiri trudnoće od zdravog oca i majke sa naslijedjenim sifilisom se ovako svršavaju:

jedno se dijete rodilo prije reda;

dvoje se rodilo mrtvo;

četvrto je bilo jedna nakaza u pravom smislu riječi.

8. Četrnaest trudnoća od žene zdrave i muža s naslijedjenim sifilisom svršilo se opet ovako:

šestero djece mrtvo;
petero s poremećajima u mozgu;
jedno dijete ograničeno;
dvoje djece s poremećajima u razvitku zubi.

Zar nas sve ovo ne sjeća na ono što smo vidjeli kod nasljednog sifilisa u prvoj lozi? Zar ne vidimo, da je tome jedan te isti uzrok? U svakom slučaju važna je istina, da je moć nasljednog sifilisa veoma velika i užasna po svojim posljedicama.

Nasljedni sifilis djeluje na dijete u utrobi isto tako kao i stečeni sifilis. Evo dokaza:

Na 34 trudnoće, koje su proizašle iz brakova, gdje je jedno bilo s naslijedjenim sifilisom, bilo je:

11 pobacivanja;
3 porodjaja prije vremena;
4 umrlo odmah iza rodjenja.

U jednom slučaju, kojega je vidio profesor Pinard, jedna žena s nasljednim sifilisom, a udata za zdravog muža, pobacila je uzastopce četiri puta, zatim je rodila jedno sifilitično dijete.

U drugom slučaju, koga je iznio profesor Tarnowsky, kod jedanaest trudnica, od oca s nasljednim sifilisom i zdrave majke, bilo je 8 djece mrtvorodjene i troje, koji su ostali u životu; jedno od njih je imalo padavicu, drugo je bilo tuberkulozno, a treće unakaženo.

Kad poberemo rezultate ovih raznih promatranja, doći ćemo na ukupno 81 trudnoću u brakovima, gdje je jedna strana bila s nasljednim sifilisom. Vidjet ćemo da je kod tih trudnoća bilo:

pobacivanja 28;
porodjaja prije vremena 13;
djeca umrla u kratko vrijeme 7;
ostalo na životu 33.

To će reći: na 100 trudnoća 50 pobacivanja ili porodjaja prije vremena, a 59 slučajeva smrti. Tim smo došli do jedne važne istine, za koju se prije malo znalo, do jedne žalosne istine, koja sifilis čini još opasnijim i štetnijim po društvo.

VI. Pouke.

Takva je eto opasnost od sifilisa i za pojedinca i za porodicu i za dijete i za narod, a takve su opasnosti i za društvo, koje od njega proizlazi. Kad smo već sve ovo iznijeli, trebali bismo da ostavimo pero. Medjutim izgleda, kao da bi na taj način ostala jedna velika praznina.

Svi ovi dokazi poslužit će nam pri riješenju ovoga veoma važnog pitanja: da li društvo ima prava, da li je njegova dužnost, da se od sifilisa brani svim mogućim mjerama? Na ovo pitanje treba da obratimo što veću pažnju. Mnogi ljudi ne će naime da znaju za kakva javna sredstva proti sifilisa, jer o tome imaju veoma čudan pojam.

Oni malo cijene javna sredstva, jer misle da je nepotrebno one čuvati, koji se i sami mogu čuvati. Oni otprilike ovako misle: od sifilisa se ne prenosi zaraza kao kod drugih zaraznih bolesti, kao na pr. difterije, influence i drugih, koje se dobivaju i ako ih čovjek nije ni tražio ili čak ni nezna, odakle ih je dobio. Sifilis pak ne traži nikoga sam, baš naprotiv je potrebno, da ga čovjek naročito traži. Oni, koji se boje sifilisa, neka bježe od njega. Oni znaju za opasnost, koja im prijeti, njih treba da čuvaju njihove godine, iskustvo i razum.

Istina je, najbolje je kad se svako sam čuva, i ništa nije vrijednije od toga. Ali prije nego išta zaključite, bacite pogled na ovaj niz brojaka, pak onda po njima zaključite. što je pravo.

Ovo je sastavio jedan mladi liječnik izmedju 11.000 sifilitičara (10.000 muškaraca, a 1000 žena). Tu se vidi, u kojim se godinama dobiva sifilis spolnim putem.

Evo tih brojaka:

Zaraženi u godini	muškarci	žene
14	—	6
15	16	12
16	38	22
17	119	33
18	277	62
19	367	74
20	610	104
21	699	74
22	910	49
23	819	61
24	889	61
25	774	59
26	629	45
27	546	28
28	497	50
29	388	35
30	371	27
31	256	15
32	237	33
33	183	19
34	188	10
35	151	17
36	115	10
37	131	15
38	97	10
39	100	4

Zaraženi u godini	muškarci	žene
40	80	6
41	74	7
42	69	8
43	48	3
44	51	12
45	59	2
46	42	3
47	35	1
48	36	2
49	28	4
50	38	4
51	20	3
52	21	2
53	23	1
54	25	2
55	21	2
56	11	2
57	7	2
58	13	2
59	7	2
60	1	2
61	6	2
62	7	2
63	1	2
64	6	2
65	7	2
66	2	2
67	2	2
68	1	2
69	4	2
70	1	2
71	1	2

Mnogo bismo toga mogli zaključiti iz ovih brojaka. Osvrnut ćemo se samo na dvije stvari, koje se odnose na naša razmatranja.

I. Iz ovoga pregleda izlazi:

1. da se najčešće ljudi zaražuju
izmedju 20 i 26 godina, obzirom na muškarce
izmedju 18 i 21 godina, obzirom na žene;

2. da vrhunac zaraze pada
kod muškarca u 23 godini
kod žene u 20 godini.

Dvadeset i treća godina za muškarca, dvadeseta godina za žene su dakle nesretne godine.

Ovo odmah izazivlje kod nas pitanje: kako? Godine, kada se najčešće dobiva sifilis su izmedju 18 i 26 godine, a vrhunac dostiže izmedju 20 i 23 godine! A ove godine su prve godine mladosti. To su godine, gdje se kaže »mladost ludost«! Ove se godine ne slažu s onim, što se kaže doba razuma.

II. Ovo još nije sve. Proučavajući ove brojke, mi vidimo, da dolazi do zaraza i prije 20 godine.

1. za muškarce u 10.000 slučajeva:

u 19	godini	367
u 18	«	277
u 17	«	119
u 16	«	38
u 15	«	16
	Svega	817

2. za žene u 1000 slučajeva:

u 14	godini	6
u 15	»	12
u 16	»	22
u 17	»	33
u 18	»	62
u 19	»	74
	Svega	209

Stavimo li ovo u razmjer, onda izlazi:

Na 100 ljudi koji se zaraze sifilisom, osam ih je, koji su se zarazili prije 20 godine.

Na 100 žena, koje se zaraze sifilisom, dvadeset je njih, koje su se zarazile prije 20 godine.

Ovaj posljedni broj poučan je i ujedno užasan.

Na 100 žena dvadeset se zarazi prije dvadesete godine, jedna dakle na pet.

U ovo doba života, u doba prve mladosti, dobiva se sifilis nesvijesno, u potpunom neznanju ili bar u potpunom neznanju opasnosti, koje odatle proizlaze.

Zar ne bi bilo bolje i korisnije, da se bilo na koji način potrudimo, te zaštitimo ova mlada lica gotovo djecu, i to samo zbog toga, što oni nijesu kadri, da se sami sačuvaju.

Protivnici toga odgovaraju:

Ovo sve ne služi ljudima, koje bismo htjeli zaštititi. Sve to ne će koristiti ovim mladim muškarcima i ženskinjama. Upotrijebimo li javna sredstva, ona će štititi samo javne ženske i njima će se koristiti samo oni, koji ih posjećuju, to će reći samo goste javnih kuća, pravi društveni talog.

Ali to je jedna velika zabluda. Svi sifilisi stoje u svezi; oni se drže čvrstim vezama, čitavom mrežom veza i prometa.

Stalno je, da sifilis skače iz najsiromašnije koljebe u najbogatije i najčistije kuće. Da navedemo samo dva primjera.

Jedan čovjek, koji je zauzimao jedan od najvećih položaja u društvu, dobio je sifilis od jedne znamenite glumice, koja je opet dobila od frizerskog momka.

Jedan od ozbiljnih i trijeznih ljudi otidje iza jedne zabave da pogleda jednu javnu radnju u Parizu, koja je u to doba bila osobito razglašena. Tamo se on iza nekoliko čaša šampanjca zaboravi i dobije sifilis, koga prenese na ženu, a ona opet na dijete, koje je dojila.

I tako dakle putuje sifilis često iz koljebice u palaču, iz proste krčme u sobu časne žene, pa čak i u koljevku nevinog djeteta.

Da skupimo sve u kratko.

Sifilis je društveno zlo zbog mnogih opasnosti, koje od njega dolaze, opasnosti, koje prijete ujedno i pojedincu i porodici i djeci, pa čak i djeci te djece.

Nije pretjerano, ako kažemo, da je sifilis jedan od glavnih uzroka propadanju ljudstva, te da time čini štetu i domovini. On ulazi u sve društvene slojeve.

Sa alkoholizmom i tuberkulozom sačinjava on »tri kuge sadašnjosti«.

Kad su se proti alkoholu i tuberkulozi digle dvije velike vojske, na diku našeg stoljeća, onda je zaista vrijeme, da se borimo i proti sifilisu: društvo treba da se naoruža protiv takvog neprijatelja i da ga bije svim sredstvima, koje mu stoje na raspolaganje.

Mi ćemo ovo jasnije opredijeliti:

I. Društvo ima pravo, da se radi množine i snage opasnosti od sifilisa brani od njega javnim sredstvima.

II. Sifilis prijeti ne samo onima, koji mu se izlažu, nego i onima, koji mu se ne izlažu.

III. Moramo dapače i one zaštićavati, koji mu se dragovoljno izlažu, jer od njihovog sifilisa stradavaju oni, koji mu se nijesu izlagali. Društvo dakle ima pravo da upotrebi javne mjere te da izvore zaraze učini manje opasnima.

IV. Upravo radi onih, kojima prijeti sifilis, i ako ga oni ne traže, dužno je društvo da ih štiti, što oni nijesu sami u stanju da se čuvaju. Društvo ima pravo da brani od sifilisa svete zahtjeve poštene žene, porodice, djece i djece, koja će se tek roditi. Baš radi ovoga društvo ima ne samo pravo da se brani od sifilisa, nego njemu je to prava d u ž n o s t.

Sadržaj:

